

Lucas Cranach Salome

Kaposi Krisztina

OSCAR WILDE SZALOMÉJA

A BIBLIAI ÉS ANTIK-MITOLÓGIAI DÉMONIKUS
„PRE-SALOMÉK” SZECESSZIÓS VÁLTOZATA

„Ab! Megcsókoltam a száját, Jókbanán, megcsókoltam a száját!”

Bevezetés

Salome alakja az európai kultúrtörténet egyik legközkedveltebb s leggyakrabban kutatott témái közé tartozik. E kegyetlen, s bestiális nő, a démonikus *femme fatale* figurája már régóta foglalkoztatja a Bibliáig visszanyúló történet ismerőit: Salome igazi toposz, s ezt nem csupán azok az irodalmi alkotások [\[1\]](#) bizonyítják, melyek művészi feldolgozásuk témájául választották alakját, hanem az a leginkább interdiszciplinárisnak nevezhető jelleg is, amelyet egyfelől a Saloméről készített képzőművészeti alkotások – Tiziano, Caravaggio, Gustave Moreau stb. festményei –, másfelől pedig a démoni nő személyiségét megidéző zeneművek, mindenekelőtt Massenet és Strauss operája képviselnek.

Oscar Wilde egyfelvonásos drámája szintén ezt a sort gazdagítja: az ír szerző 1891-es *Salomé*-je a bibliai történet egy kivételes, egyedülálló irodalmi parafrázisát adja. Jóllehet, más irodalmi alkotásokat is ismerünk, melyek a Keresztelő Szent János fejéért táncot lejtő nő alakját elevenítik meg, Wilde műve mégsem válik egy szokványos, pusztán a közkedvelt témát megragadó átlagos feldolgozássá. Véleményem szerint Wilde *Salomé*-jét egyfelől az a nyelvi-stiláris szerzői eljárás teszi egyedivé és különlegessé, amely a Keresztelő Szent János fejlevételét elbeszélő eseménysort egy szecessziós művészi közegbe helyezi; másfelől pedig az a leginkább aemulatívnak nevezhető igény, amely a korábbi „pre-Salomékat” felülmúlva igyekszik egy önálló, eredeti, Oscar Wilde-i *femme fatale*-t megalkotni. Az alábbiakban erre a két unikálissá tevő vonásra figyelve igyekszem áttekintést adni Wilde *Salomé*-járól.

I. A bibliai és az antik-mitológiai előzmények

Ha Salome alakjának prefigurációt keressük, egészen a bibliai, valamint az antik-mitológiai időkig kell visszamennünk. E démoni nő figurája a Keresztelő Szent János fejéért táncot lejtő *femme fatale*-ként él a kulturális emlékezetben: alakja a Keresztelő fejevételét elbeszélő evangéliumi történetekkel (Mt 14, 1-12; Mk 6,14-29) forrt össze – noha a két újszövetségi szövegrészlet nem említi név szerint, csupán Heródiás lányaként. [2] Jóllehet, a név a személyiség egyik leglényegesebb jelölője, az identifikáció eszköze, ám Salome esetében ezt mégsem tekinthetjük kulcsfontosságú tényezőnek, már csak azért sem, mert alakja esetenként átjátszik kegyetlen anyjának, Heródiásnak a figurájába. Ez a figura-összemosódás (Salome~Heródiás) is jól mutatja, hogy Salome esetében a pontos identifikáció helyett, sokkal komolyabb jelentőséggel bírnak személyiségének azok az összetevői, melyek a *femme fatale* típusává avatják e nőt: a szépség és szenvedély, a kíméletlen és könyörtelen elszántság, a csábítás mögött rejlő démonikus bestialitás, amely végül a kegyetlen gyilkolásra torkollik. E személyiségjegyekre figyelve Salome prefigurációit megtalálhatjuk mind a Bibliában, mind pedig az antik mitológiában.

I.1. A Biblia „pre-Saloméi”: Potifárné, Delila, Jezabel és Heródiás

A kegyetlen és démonikus *femme fatale* archetípusa a Biblia teljes egészét átszövi: Salome prefigurációit ugyanis az ó- és újszövetségi könyvekben egyaránt fellelhetjük; változatos és némiképp eltérő, ugyanakkor egymáshoz mégis közelítő történetek sorában.

Az Ószövetségben elsőként a Teremtés könyvének 39,6-23 szakaszában [3] figyelhetünk fel egy salomei nőalakra: Potifárnére. A József történet elbeszélő szentírási szövegegységben a fáraó felesége egy kegyetlen, álnok nőként tűnik fel: Potifárné hajthatatlanul igyekszik elnyerni a testvérei által Egyiptomba eladott József testi szerelmét, miután azonban ez nem sikerül neki, csalárd színjátékot előadva a fáraón keresztül tömlőcbe veteti Józsefet.

Hasonlóképp egy tisztességtelen, démoni nőalakról olvashatunk a Bírak könyvében [4] is: Deliláról. Delila, kihasználva Sámson szerelmét, a filiszteusokkal szövetkezve 1100 ezüst sékelért rábírja Sámson, hogy árulja el neki rettenetes erejének titkát. Sámson, engedve férfiúi gyengeségének feltárja Delila előtt titkát: erejét a hajában hordozza. Az álnok, s kegyetlen nő ezt követően lenyírja Sámson haját, ekként fosztva meg erejétől, majd a filiszteusok kezére adja, akik előbb elveszik szeme világát, majd pedig láncra verve fogságba vetik.

Az újszövetségi szentírásban szintén felbukkan egy salomei archetípus: Jezabel. A Jelenések könyvének 2,20-24 szakasza (Levél a tiatirai egyháznak) [5] egy erkölcstelen, parázna, s az egyház szolgáit a bálványoknak bemutatott áldozatok húsból való evésre csábító asszonyról számol be, akinek viselkedésszerűségei ószövetségi párhuzamaival mutatnak rokonságot.

Ám Salome tulajdonképpen, a mai kulturális emlékezetben mélyen élő története Máté és Márk evangéliumában olvasható: A két újszövetségi szövegrészletben (Mt 14, 1-12; Mk 6,14-29) [6] Keresztelő Szent János halálának (fejevételének) körülményeiről olvashatunk. Eszerint Heródes fejedelem elfogatta és börtönbe vetette Keresztelő Szent Jánost, amiért az figyelmeztette, hogy a jelenlegi feleségével, Heródiással való kapcsolata egy bűnös viszony, hiszen a frigy a fivér, s egyúttal az első férj, Fülöp meggyilkolása útján jött létre. A foglyul esett Keresztelő halála egy különösen elborzasztó eseménysor keretében következik be: A Heródes születése napján tartott mulatozáskor Heródiás lánya táncol a vendégeknek, amely olyannyira elbűvöli Heródest, hogy felajánlja a lánynak, bármit kérhet, megadja neki, esküjét is teszi rá. A lány kérése – anyja, Heródiás biztatására – a következő volt: "Add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!". Heródes megdöbbenve, de esküje miatt kötelezve, lefejeztette a Keresztelőt, majd fejét átnyújtották egy tálon a lánynak, aki anyjának, Heródiásnak továbbította a táncért cserébe kapott, s beváltott ígért szörnyű eredményét.

Észrevehetjük, hogy a Máté, illetve Márk evangéliumában elbeszélte történet egyrészt nem említi név szerint Salomét, csupán Heródiás lányaként; másrészt pedig megfigyelhetjük, hogy Salome alakja tulajdonképpen háttérben marad, természetesen tánc és kérése kulcsfontosságú a történetben; ám ha a démonikus *femme fatale* típusát keressük, akkor szerepe inkább passzívnak tekinthető, mintsem aktív: az igazi *femme fatale* a két evangéliumi történetben nem Salome, hanem anyja, Heródiás – a felbújtó, álnok, erkölcstelen és bestiális démoni asszony. Heródiás alakját tehát szintén a démonikus *femme fatale*-ok egyik bibliai archetípusaként tarthatjuk számon. [7]

Salomének és az imént áttekintett *femme fatale*-i archetípusoknak, az ó- és újszövetség „pre-Saloméinak” az alakja a 4.sz.-i, Konstantinápolyból induló Keresztelő Szent János-kultusszal összefüggésben mosódott össze:

Amint arra Zagona[8] kiválóan rámutatott, Salome bűnösségének ábrázolása és a Keresztelő halálának az ő táncával való összefüggésbe hozása, s ezáltal az immoralitás és bestialitás képviselőjeként való számon tartásának egyre erőteljesebb tendenciája a Keresztelő-kultusz növekedésével párhuzamban bontakozott ki. Innentől kezdve számos apokrif és legenda, valamint kora keresztény ábrázolás (festmény és szobor) tüntette fel démoni *femme fatale*-ként Salomét, s ez hagyományozódott aztán tovább a későbbi korok kulturális rendszerébe.

I.2. Az antik-mitológiai „pre-Salomék”: Médeia, Klütaimnésztra, Kirké, a Danaidák és Phaidra

Az antik mitológia a démonikus *femme fatale*-ok egész tárházát vonultatja fel: Az istenekről, félistenekről, hősökről és különböző mitológikus lényekről szóló hatalmas történetfolyamban számos kegyetlen, gyilkolásra kész nőalakot találhatunk, akik csábító vonzerejüket használják fel különös kegyetlenkedéseikre. Eszünkbe juthat Médeia, Klütaimnésztra, Kirké, a Danaidák vagy Phaidra – hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Médeiát[9] leginkább az Argonautákról szóló történetből ismerhetjük, amelyben Iaszón szerelmeseként, s az aranygyapjú megszerzését segítő varázslónőként tűnik fel; ám érdemes figyelemmel kísérnünk Médeia élettörténetének további alakulását is, méghozzá életének azt a szakaszát, amelyet Kreón korinthuszi királynál töltött Iaszónnal: Iaszón és Médeia ekkoriban látszólag boldogan éltek egymással, Médeia két gyermekkel is megajándékozta szerelmesét, ám Iaszón saját érdekeit szem előtt tartva, hatalomvágytól fűtötten Kreón lányával, Glaukéval kívánt frigyre lépni. Ez az elképzelt érdekházasság azonban Médeiaiából szörnyű haragot és gyűlöletet váltott ki, az addig szerelmes és kedves, segítőkész asszony, bosszúra szomjas, kegyetlen *femme fatale*-lá, gyilkosságok sorozatos elkövetőjévé vált: Elsőként Glaukét ölte meg egy méreggel átitatott ruha és diadém segítségével, majd Kreón vesztét okozta ugyanezzel a méreggel teli ruhával. Ezt követően saját két fiát is könyörtelenül elpusztította, akiket Iaszón olyannyira szeretett, majd a teljes bosszú utolsó lépéseként életben hagyta Iaszónt, ezáltal téve még gyötrelmesebbé egykori férje fájdalmait, hiszen elvette tőle a kínoktól megváltást hozó halál lehetőségét.

Klütaimnésztra[10] ugyancsak a kegyetlen bestialitás megtestesítője, alakja az áruló, bűnös, gyilkosságra kész asszony szimbóluma: Klütaimnésztra, szeretőjével Aigiszthossal szövetségre lépve, a Trójából hazatérő férjét, Agamemnónt álnokul becsapva, s megtévesztve megölte. Homérosz szerint Agamemnón vesztét a Klütaimnésztra és Aigiszthosz által előzetesen felbérelt bérgyilkos okozta; más források tanúsága szerint maga az asszony gyilkolta meg férjét, méghozzá hátulról, egy bárdal. Majd Aigiszthossal összeházasodva jogtalanul uralkodtak hét éven át Mükénében, mígnem fia, Oresztész meg nem bosszulta apjának, Agamemnónnak a halálát, az álnok anya és szeretője elpusztításával. Klütaimnésztra tehát mindkét történetváltozat szerint egy bűnökben tobzódó, kíméletlen, s gyilkos asszony.

De hasonlóan végzetes tulajdonságokat hordoz magában Hélios napisten és Perszé leánya, Kirké[11] is. Az Aiaie szigetén élő híres varázslónő csábító, s démoni alakja mindenekelőtt Odüsszeusz bolyongásainak ismeretében tárható fel: Odüsszeusz és társai Kirké szigetére sodródtak hajójukkal, ahol a sziget felkutatása közben a varázslónő egy bűvös itallal disznókká változtatta Odüsszeusz társait, ezáltal örök fogollyá téve őket; majd Odüsszeuszt is igyekezett vonzerejével magához csábítani, amit egy évre sikerült is elérnie.

Ám Kirké alakjánál jóval bestiálisabb és kegyetlenebb tettek tudhatnak magukénak a Danaidák.[12] Danaosz király lányai ugyanis apjuk parancsára kegyetlenül meggyilkolták a nászéjszakán hozzájuk kényszerített egyiptomi férjeiket, s szörnyű vétkük nem is maradt büntetlenül: életük végéig alvilági, hiábavaló munkára ítéltettek – örök időnkig vizet kellett merniük egy lyukas hordóba.

Az érzéki, s csábító, ugyanakkor gyarló, vérfertőző és bűnös nő típusát képviseli Phaidra[13] is: Phaidra Thészeusz athéni király felesége volt, ám megpróbálta elcsábítani férje első házasságából származó fiát, Hippolüoszt is. Hippolüosz azonban visszautasította az asszonyt, aki erre sértettségében, vad indulatoktól vezérelve Hippolüoszt vádolta meg a csábítás bűnével Thészeusz előtt, ezáltal a hóhér kezére adva a fiút.

II. Oscar Wilde *Salomé*-ja

Az előzmények tükrében immáron világosabban láthatjuk annak a csábító, démonikus nőalaknak, az ún. *femme fatale*-nak a meghatározó személyiségjegyeit, amelyet Oscar Wilde is művészi feldolgozásának témájául választott. Ám Wilde *Salomé*-jának[14] jellemzése előtt először azt a szecessziós művilágot kell szemügyre vennünk, amelyben megjelenítődik s kibontakozik ennek a bestiális nőnek az alakja.

II.1. A szecessziós közeg

Wilde *Salomé*-jét mindenekelőtt a szecessziós művilág^[15] teszi egyedivé és különlegessé, amelyet egy balladai jellemzőkkel vegyített drámai műfaj keretei között figyelhetünk meg: Szerzőnk már rögtön a műfaj megválasztásával megalapozta alkotásának atmoszféráját – Salome történetét egy egyfelvonásos dráma keretei között dolgozta fel, amely a balladai jellemzőknek, a kihagyottságnak, szaggatottságnak, sejtelmességnek sincs híjával. E kevert, de ugyanakkor rendkívül hatásos műfaj jellegzetességeit pedig a szecesszió stílusjegyeivel vegyítette, ezáltal adva rendkívüli feszültséget művének. A komoly, s inkább a negatív pólushoz tartozó balladai-drámai műfaj és a túlburjánzó, gazdagon díszített, virágmotívumokkal, színekkel, látás- és hallásérzetekkel teli mondatok és képek oppozíciója egy igazán hatásos keretet ad a művészi feldolgozásul választott téma, Salome táncának és Keresztelő Szent János fejlevételének parafrázálásához.

A legszembevetőbb szecessziós stílussajátosság talán a díszítőmotívum funkciót betöltő érzéki érzetek megjelenése. E jellegzetesség Wilde drámájában mindenekelőtt a látási érzetekre apelláló színek használatában, ^[16] valamint a különleges érzetegyütteseket megjelenítő képekben érhető tetten. A századforduló jellegzetes színpalettájáról Wilde leginkább a fehér, az ezüst, az arany és a vörös színekkel dolgozik:

„Olyan, akár egy kis hercegnő, aki *sárga fátylat* visel, akinek a lába *ezüsből* való. Olyan, akár egy kis hercegnő, akinek a lábfeje *fehér galamb*.”

„Milyen *sápadt* a hercegnő! Még sosem láttam ilyen haloványt. Olyan, akár a *fehér rózs*a árnyéka az ezüstkörben.”

„A másik bort egy Küprosz nevű városból hozzák, az olyan *sárga, akár az arany*. A harmadik bor Szicília bora. Ez olyan *vörös, akár a vér*.”

„Miért tekint rám *aranyozott szempillái alól előaranyló szemével?*”

„Szerelmes vagyok a testedbe, Jochánán! A tested *fehér, mint a lilium*, amit sarló még nem ért. Fehér a tested, mint a hó, amely Judaea hegyeit borítja és alászáll a völgyekbe. Arábia királynéjának kertjében nem nyílnak olyan *fehér rózsák*, mint a te tested. Sem a rózsák, amik Arábia királynéjának kertjében, Arábia királynéjának fűszeres kertjében nyílnak, sem az alkonyat lába, ha leszáll a levelekre, sem a hold keble, ha a tengerre könyököl...semmi sem olyan *fehér* a világon, mint a te tested... Engedd, hogy hozzáérjek a te testedhez!”

„Az ajkadra vágyom, Jochánán. Olyan az ajkad, mint *skarlátszalag elefántcsont-torny*on. Olyan, mint a *pómagránát*, amit elefántcsont-kés szelt ketté. A pómagránát virágai, amik a tyursi kertekben nyílnak és *pirosabbak a rózsánál*, nem oly pirosak. *A barsonák piros rivalgása*, amely a királyok közeledését jelenti és amelytől megriad az ellenség, nem oly piros. Az ajkad pirosabb, mint az emberek lába, akik a pincében a szőlőt tapossák. Pirosabb az ajkad, mint annak az embernek a lába, aki az erdőből jön, hol oroszlánt ölt és *aranyszínű tigriseket* látott. A te ajkad olyan, mint *korall-ág*, amit a halászok a tenger borongásában találtak és megőriznek a királyok számára!... Olyan, mint a *bíbor*, amit a moabiták találnak a moabi bányákban és amit megőriznek a királyok számára. Olyan, mint a perzsa király íja, amely *bíborszínre* van festve és korallal van kirakva. Nincs a világon olyan *piros*, mint az ajkad... Hadd csókoljam meg a szádat, Jochánán!”

Az idézett példák jól látható, hogy Wilde milyen kiválóan halmozza egymásra érzéki színeit: az arany, az ezüst, a fehér és a vörös jelzőkkel feldíszített kifejezései drámája szövegének egészét sűrűn átszövik, ezáltal adva különös dekorativitást stílusának. De az idézett példák kiválóan alkalmasak a szintén szecessziós stílusjegyként számon tartott nominális szerkesztésmód szemléltetésére is, amely részben a szöveg színekben való tobzódásának is az eredménye.

Am a zöld bronzfal, a holdfényes éjszaka, az aranyozott szempillák és a gránátalma-vörös ajkak mellett igen gyakori Wilde-nál a különböző, értékes és színes, pompás luxustárgyak megjelenése is. A ritka gyöngyök, a különleges és egyedi ékszerek, a csillogó s színes drágakövek mind-mind a díszített művi világ kifejezői.^[17] E szecessziós sajátosság talán legreprezentánsabb példája az a szövegrészlet, amelyben Heródes különféle luxuscikket próbál felkínálni Salomének, hogy a lány álljon el szándékától, s ne kérje tőle Jókhanán fejét.

„Hallgass ide. Én ezen a helyen *ékszereket* rejtettem el - *ékszereket*, amiket még maga anyád sem látott, ékszereket, amelyek csodálatosak. Van köztük *köcsöntyű négy gyöngysorral*. Olyanok, mint a holdak, amik ezüst sugárra vannak fűzve. Olyanok, mint félszáznyi holdvilág, amiket arany hálóban halásztak. Egy királyné elefántcsontszín fehér kebelén függtek. Olyan szép leszel, mint valami királynő, ha viseled őket. Van kétféle *ametiszt*; az egyik fajta sötét, mint a fekete bor, a másik piros, mint a vízzel kevert bor. Van *topázom*, amely olyan sárga, mint a tigris szeme, van *topázom*, amely világospiros, mint a vadgalamb szeme, van zöld *topázom*, mint a macska szeme. Van *opálom*, ami csillog-villog és mégis hideg a sugara, mint a jég, elszomorítja az embert

és nem tűri a sötétséget. Van *onyxom*, amely olyan, mint a holt asszony szeme golyója. Van *holdkövem*, amely hold változásával színét változtatja és elhalványodik, ha napsugár éri. Van *zafírom*, tojásnagyságú és olyan kék, mint az égszínű virág. Tenger hullámozik bennök és a hold nem változtatja meg hullámai kék színét. Van *krizolitom és berillem, krizoprászom és rubintom, van sardonixom és jácintkövem és kalcodonom* - és neked akarom adni, mind, mind és még egyébbel is megtétezem. India királya az imént küldött *négy legyezőt*, amik papagály tollából valók. Numidia királya pedig struccmadár tollából való ruhát küldött. Van kristályom, amelyen leányoknak nem szabad keresztül nézniök, fiatal embereknek is csak úgy, ha előbb megvesszőzték őket. *Gyöngyház-szekrénykémben három drágalátos türkiszem* van. Aki a homlokán viseli őket, olyan dolgokat láthat, amik nem szemmel láthatók és aki a kezén tartja őket, meddővé tehet akármely asszonyt. Nagy kincsek ezek. De még nem minden. *Ébenfa-szekrénykémben két borostyánkő-serlegem* van, olyanok, mint aranyalma színaranyból. Ha ellenséged mérget kevert beléjük, ezüstalmává lesznek. *Borostyánkővel megrakott szekrénykémben saru van, amely íveggel van kirakva*. Van *palástom*, amit a szerek országából hoztak, van násfám, ami *kárbunkulussal és agátkővel* van kirakva és Eufrates városából hozták... Mit kívánsz még Salome? Mondd, mit kívánsz és én megadom neked. Amit csak akarsz, a tied - csak egy dolog nem. Mindent odaadok, ami az enyém - csak ennek az embernek az életét nem... Odaadom neked a főpap palástját... Odaadom neked a szentek szentjének függönyét..."

Ahogy Ajtay-Horváth Magda felhívta rá a figyelmet, Wilde drámájában e drágakő-motívum különleges díszítő funkciót tölt be: „A tragédia nyomasztó légkörét a túlsúlyolt felsorolás monotonája is fokozza, s ugyanúgy stilizál, mint a hasonló motívumok (pl. hold-motívum) konok ismétlése.”^[18]

De nem hiányzik Wilde *Saloméjából* a virágélmény sem:^[19] Szerzőnk alkotása a századvég jellegzetes alkotásaihoz hasonlóan bővelkedik a különleges növények és csodavirágok jelenlétében – „szélben reszkető nárciszok”, „liliomok”, „ezüstvirágok”, „cédrusok”, „gránátalmák és gránátalma-virágok”, „rózsák” és „korallágak” nőnek Wilde „mirrhával teli kertjében”. Szerzőnk drámájában a florális stilizáció legtöbbször hasonlatokként, illetve metaforákként megjelenített leírásokban bújik meg, érzékletes képszerűséget adva a kifejezni kívánt mondandónak. E gazdag szecessziós flórát pedig a madárvilág két dekoratív képviselője, a páva és a galamb tesz igazán teljessé Wilde szövegvilágában:

„Salome, te ismered *fehér páváimat*, amik a *kertben mirtuszok és ciprusfák* közt lépkednek. Csőrük aranyra van festve, arany magot esznek és a lábuk bíborszínű. Ha rikoltanak, esni fog, ha pedig szétterpesztik a farkukat, megjelenik az ég boltján a holdvilág. Párosával járnak a ciprusfák és a sötét mirtuszok alatt és mindegyiknek külön rabszolgája van, aki ápolja. Néha elröpkülnek a fák felett, néha a pázsiton pihennek a tavak körül. Nincs a világon több ilyen szép madár. Tudom, Césarnak magának sincsenek olyan szép madarai, mint nekem. Ötven pávát adok neked közülök. Nyomodban fognak járni, ahová csak mégy és olyan leszel seregükben, mint a hold fehér nagy felleg közepett... Neked adom mind! Csak száz pávám van, de a világon nincs olyan király, akinek szebb pávái volnának, mint nekem. De neked adom valamennyit. Csak oldozz fel esküm alól és ne kívánd azt, amit ajkad mondott.”

„Kert volt *galambokkal, ezüstliliommal*. Ezüsttorony volt, elefántcsont-pajzsokkal borítva. Semmi a világon nem volt olyan fehér, mint a te tested.”

„Hercegnő, hercegnő, te, aki olyan vagy, mint a *myrrha-kert*, aki a *galambok galambja* vagy, ne nézz erre az emberre, ne nézz rá.”

II.2. A motívumháló

Noha az előbbieken, a szecessziós stílusjegyek áttekintésekor már részben érintettük Wilde drámájának néhány meghatározó motívumát, mégis szükséges külön is kitérni a mű motívumhálójára. Jóllehet, szerzőnk *Saloméjában* egyes motívumai, így például a hold, vagy a fátyol, a szecessziós sajátosságok közé sorolandó, a dráma három legfőbb motívumát azonban érdemesebb inkább a műben lejátszódó tragédia, illetve ezzel szoros összefüggésben Salome démonikus, *femme fatale*-jellege felől megközelíteni. Véleményem szerint Wilde alkotásának motívumhálóját a *hold*, a *vértócsában fátyoltáncot járó Salome*, valamint a *balál* motívuma fogja össze. E három elem egyfajta motívumlánccá kapcsolódva össze, egymással szoros egységben, de külön-külön is érdekes megfigyelésekre ad lehetőséget. Ám a három motívum leginkább talán a mű kiterjedt utalásrendszerébe illesztve értelmezhető a legjobban. Észrevehetjük, hogy a dráma nyitányában, már rögtön az első megszólalásokban megjelenik az említett motívumok mindegyike:^[20]

„Az IFJÚ SYRIAI. Milyen szép ma este *Salome* hercegnő! HERÓDIÁS APRÓDJA. Nézd a *holdat*! Milyen különös a képe. Mint valami *balott asszonyé*, aki a sírból száll fel.

Mint valami halott asszonyé. Szinte úgy látszik, mintha elmúlt, holt dolgokat kutatna. Az IFJÚ SYRIAI. Nagyon különös. Mint valami pici hercegnő, aki sárga fátyolt visel és ezüstlába van. Mint valami pici hercegnő, akinek a lába fehér galamb. Azt hinné az ember, *táncol*. HERÓDIÁS APRÓDJA. Olyan, mint valami *asszony, aki halott*. Lassan siklik tova.”

Feltűnik a hold, feltűnik Salome, feltűnik a fátyol és a tánc is, de feltűnik a halál is, vagyis mindaz, amely a dráma legfőbb szervezőelveként működik. Ennek értelmében az ifjú szíriainak és Heródiás apródjának bevezető párbeszédét a mű kifinomultan megkonstruált, anticipatív pontjának tekinthetjük.

A hold az európai kultúrtörténet egyik leggazdagabb asszociációs bázissal rendelkező motívumainak egyike: Jelképezi az éjszakát, a titokzatos, sötétségben rejlő szépséget, de a szüzességet és az ártatlanságot is. Ám az égi világ kapujának és az igazságnak a képzete is hozzá kapcsolható. Hagyományosan a női princípium megjelenítője, s ezt a jelentését Wilde drámájának nyitódialógusa is remekül példázza – Heródiás apródja egy sírból kiemelkedő, halott asszonyhoz hasonlítja az égen sejtelmesen ragyogó holdat; míg az ifjú szíriai egy sárga fátylat viselő, ezüstlábú táncoló kis hercegnőhöz. E különös dichotómia, a holdban egyfelől egy halott asszonyt, másfelől egy fátylat viselő, táncoló kishercegnőt látó kettős szemléletmód a dráma címszereplőjére, valamint a bekövetkező tragédiára irányíthatja figyelmünket: E két megszólalásban mintha összeolvadni látszana a hold és Salome alakja, s ezt a megfeleltetést a dráma további menete is igazolja: Az egyszerre táncot lejtő, fátylat viselő kishercegnő és a végzetet magában hordozó asszony, vagyis Salome minden egyes jelentős gesztusánál feltűnik a hold, mint a nő motivikus reprezentációja. Ennek az érdekes, hold-Salome alak-összemosódásnak talán legeklektánsabb példája a mű zárójelenete, amelyben a Jókhanán fejét megcsókoló Salomét a hold fénye világítja meg. De ez a mozzanat teljesíti be a tragédiát is – a Salomére vetülő hold fénye irányítja e démoni nőre Heródes figyelmét, aki azonnal parancsot ad ki: „Öljétek meg ezt a nőt!”. A látszólag csupán a Keresztelő Szent János fejevételét elbeszélő műalkotás ezáltal egy kettős tragédiává lényegül át: Jókhanán halálát Salome halála követi, vagyis a mű eleji anticipáció itt nyeri el teljességét – Salome és a sírből kiemelkedő, halott asszonyt (is) jelképező hold teljesen azonossá válik.

A vértócsában fátyoltáncot lejtő Salome szintén a mű leglényegesebb motívumai közé tartozik. E komplex kép adja meg Wilde alkotásának különös drámaiságát, hiszen a vértócsa, a fátyol és a tánc motívumának egy képsorba rendeződése egyértelműen a végzetet, a halált evokálja. A vér mint vészjósoló előjel nem ismeretlen az irodalomban, gondolhatunk Shakespeare Machbethjének vér-látomására vagy Balázs Béla Kékszakállújának (melynek szövegére Bartók komponált operát) vér-motívumaira; s nincs ez másképp Wilde-nál sem: a vértócsa Jókhanán és Salome halálát vetíti előre.

A fátyol jellegzetesen szecessziós motívum, a magyar irodalomban találkozhatunk vele például Justh Zsigmondnál,^[21] Czöbel Minkánál,^[22] de Szini Gyulánál^[23] is. Wilde alkotásában e kiterjedt jelentésmátrixú motívum mindenekelőtt a szenvedélyes nő titokzatosságát, erotikus vonzerejét, valamint bűneinek elrejtését hivatott szimbolizálni.

A tánc már az antikvitásban is komoly jelentőséggel bírt, elég ha a Dionüszosz-kultusz bakkhánsnőinek őrző, eksztázisig fokozódó táncára utalunk; ám a *Salome* kontextusában talán fontosabb a középkori *dance macabre* hagyományát felidézni: Salome az éjjel a sírből kikelő csontvázhoz hasonlóan táncolja a halálba előbb Jókhanánt, majd saját magát. De a halál állandó jelenlétét és fenyegető közeledtét jelzik Jókhanán ismétlődő megszólalásai is, amelyek egyfajta *memento mori*ként emlékeztetnek az eljövendő végre, amely Jókhanán esetében a lefejezésben teljessé válik. Ezáltal Jókhanán tálcán hordozott feje a keresztény mártír attribútumává válik.

III.3. „Ah! Megcsókoltam a szádát Jókhanán!” – Wilde szecessziós démona

Wilde az előbbieken felvázolt, kifinomult szövegkonstitúciójú s szecessziós stílusjegyekben gazdag művilágban helyezi el Saloméját. Az által megrajzolt nőalakban egy aemulatív igényt figyelhetünk meg, a wilde-i *femme fatale* ugyanis egy, a bibliai és az antik-mitológiai irodalmi előzményeket felülmúló figuraként bontakozik ki előttünk. Személyiségjegyeit tekintve ugyan megegyezik a hagyományos szecessziós bűnös nőábrázolásokkal: szép, csábító és kegyetlen, bestialis, mindenre képes, elszánt *femme fatale*. Ám a hold kettős természetével való egybeolvadása, a Jókhanán gránátalma-vörös szájáért való elképesztő és végzetes vonzódása, valamint a mű végén bekövetkező halála már wilde-i lelemény: Salome és a hold alak-összemosódását a fentiekben már említettem, a zárójelenetben elbeszélt halálát, amely szorosan összefügg a jókhanáni vörös ajak motívumával azonban még nem érintettem.

Salome, Jókhanánt szemlélve mindennél vonzóbbnak találja a próféta száját: Jóllehet előtte testét és haját is

sóvárgással jellemzi, ám nem sokkal utána már taszítónak, sőt egyenes undorítónak találja Jókhanán ezen testrészeit. Igazán csak a szája ragadja meg figyelmét, amelyet mindent felülmúlóként dicsőít – egyre értéktelítettebb hasonlatokban beszél a jókhanáni ajkáról, a gránátalma-vörös színnel jellemzett testrészt bibliai és mitológiai képekkel illeti, ám Jókhanán ajkai még ezeket is felülmúlják:

„Az ajkadra vágyom, Jochanán. Olyan az ajkad, mint skarlátszalag elefántcsont-tornyon. Olyan, mint a pómagránát, amit elefántcsont-kés szelt ketté. A pómagránát virágai, amik a tyrusi kertekben nyílnak és pirosabbak a rózsánál, nem oly pirosak. A harsonák piros rivalgása, amely a királyok közeledését jelenti és amelytől megriad az ellenség, nem oly piros. Az ajkad pirosabb, mint az emberek lába, akik a pincében a szőlőt tapossák. Pirosabb az ajkad, mint annak az embernek a lába, aki az erdőből jön, hol oroszlánt ölt és aranyszínű tigriseket látott. A te ajkad olyan, mint korall-ág, amit a halászok a tenger borongásában találtak és megőriznek a királyok számára!... Olyan, mint a bíbor, amit a moabiták találnak a moabi bányákban és amit megőriznek a királyok számára. Olyan, mint a perzsa király íja, amely bíborszínre van festve és korallal van kirakva. Nincs a világon olyan piros, mint az ajkad... Hadd csókoljam meg a szádat, Jochanán!”

Salome jellemző módon, *femme fatale*-i személyiségének megfelelően birtokolni kívánja az általa oly hön áhított jókhanán-i ajkakat: csókot követel a prófétától. Ám Jókhanán megtagadja a kérést, Salome mégis biztosan állítja: „Meg fogom csókolni a szádat, Jókhanán!”. E kijelentés állandó, makacs ismételtetése egy kettős bűn formájában nyeri el szörnyű megvalósulását: Salome a táncával elbűvölt Heródestől Jókhanán fejét kéri egy ezüstitálcán, hogy megcsókolhassa azt. Ezzel a kéréssel nem csupán a gyilkosság felelősségének bűnét követi el, hanem a *luxuria* egy nekrofil változatát – a halott fej megcsókolását is. Ám ez a mozzanat felidézheti a középkori pokolábrázolásokat is, amelyeken egy ördögre, szörnyre hasonlító figura szája jelképezi a Pokol kapuját. Ebben az értelemben tehát Salome a halott Jókhanán ajkának megcsókolásával saját halálát is előrevetíti.

De miért zárta Wilde drámáját Salome halálával? Erre a kérdésre a magyarázatot Salomének a közvetlenül a halála előtt elmondott, utolsó két megszólalásában lelhetjük meg:

„Ó, ó, miért nem néztél reám? Ha rám tekintesz, megszerettél volna. Tudom, szerettél volna. És a szerelem titka nagyobb, mint a halál titka...”

„Ah, megcsókoltam az ajkadat, Jókhanán; megcsókoltam a szádat. Keserű íze volt az ajkadnak. Véréze volt?... Nem, talán szerelem íze volt... Azt mondják, a szerelem keserű... De mi haszna, mi haszna? Megcsókoltam a szádat, Jókhanán, megcsókoltam a szádat!”

Jól látható, hogy Salome értékrendszerében a szerelem tölti be az első helyet, ezt a nemes, bár az általa gyakorolt formában bűnös érzelmet sokkal komolyabbnak és jelentősebbnek véli, mint a halált. Ez pedig arra enged következtetni, hogy miután elérte legfőbb célját, Jókhanán ajkainak megcsókolását, s ezáltal a férfi birtoklását, vagyis beteljesítette vágyát, meghalhat. Ezt az értelmezést támogatja az előbbieken említett *Jókhanán szája–Pokol kapuja* megfelelés is: A kétszeresen bűnös, démoni *femme fatale* a dráma befejezéseként bestiális vágya beteljesedésével a pokol bugyraiba jut.

Kaposi Krisztina

Bibliográfia

„Arany-alapra arannyal”: Tanulmányok a magyar irodalmi szecesszió stílusáról, szerk. SZABÓ Zoltán, Bp., Tinta, 2002.

AJTAY-HORVÁTH Magda, A szecesszió stílusjegyei a századforduló magyar és angol irodalmában, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2001.

BALDOCK, John, Nők a Bibliában, Csodás születések, hőstettek, vérontás és féltékenység, Sziget, 2007.

CARILLE, Gomerz, A Salome=PÓK Lajos, A szecesszió, Bp., Gondolat, 1977.

GALGÓCZI Krisztina, A századvég titokzatos tárgya, Démonikus nők a modern drámában, Bp. Kalligram, 2010.

GELLÉR Katalin, A magyar szecesszió, Bp., Corvina, 2004.

KERÉNYI Károly, Görög mitológia, Gondolat, 1977.

KRAUS, Naftali, Nők a Bibliában és a Talmudban, Bp., PolgART, 2005.

Oscar Wilde összes művei, szerk. SZÁNTAI Zsolt, Szukits, 2000.

Oscar Wilde, ed. Peter RABY, Cambridge University Press, 1997.

Palgrave Advances in Oscar Wilde Studies, ed. Frederick S. RODEN, Palgrave Macmillan, 2005.

PÓK Lajos, A szecesszió, Bp., Gondolat, 1977.

Szimbólumtár, Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és magyar kultúrából, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 2005.

TÖRÖK András, Oscar Wilde világa, Bp., Európa, 1989.

VARGHA Kálmán, Álom, szecesszió, valóság, Bp., Magvető, 1973.

ZAGONA, Helen Grace, The Legend of Salome and the Principle of Art for Art's Sake, Geneva, Ambilly-Annemasse, 1960.

ZAMAROVSKÝ, Vojtech, Istenek és hősök a görög-római mondavilágban A-Z, Bp., Móra, 1970.

[1] J.C. HEYWOOD *Salome* c. drámai költeménye, G. FLAUBERT *Heródiása és Salammébója*.

[2] Amint erre többek között GALGÓCZI is felhívta a figyelmet, Salome neve Josephus FLAVIUS történetírásából maradt ránk, lásd: GALGÓCZI Krisztina, *A századvég titokzatos tárgya, Démonikus nők a modern drámában*, Bp. Kalligram, 2010., 75.

[3] „Tehát egész vagyonát rábízta József, s nem törődött semmivel, csak az étellel, amit evett. József amellet szép külsejű és szép arcú volt. A történetek után urának felesége szemet vetett József, és így szólt hozzá: "Hálj velem!" Ő azonban vonakodott, s azt mondta ura feleségének: "Nézd, uram semmivel sem törődik mellettem a házban, egész vagyonát rám bízta. Neki sincs ebben a házban nagyobb hatalma, mint nekem. Semmit sem vont meg tőlem, csak egyedül téged, mivel te a felesége vagy. Hogyan követhetnék el ilyen súlyos igazságtalanságot és hogyan vétkezhetnék Isten ellen?" Jóllehet naponta csábította Józsefet, az nem hallgatott rá, hogy vele háljon és hozzá adja magát. Amikor egyik nap bejött a házba dolgait intézni és a ház népe közül senki sem volt otthon, az megfogta a ruháját és így szólt: "Hálj velem!" De ő ruháját a kezében hagyta, elmenekült és kifutott. Az látva, hogy ruháját a kezében hagyta és elfutott, összehívta házanépét, s ezt mondta nekik: "Na lássátok! Idehozott nekünk egy hébert, hogy erőszakoskodjon velünk. Hozzám jött, hogy velem háljon, de én hangosan kiabáltam. Mikor hallotta, hogy hangosan kiabálok, itthagya ruháját mellettem, elmenekült, és kiszaladt." És a ruhát magánál tartotta, míg a férje haza nem jött. Akkor elmondta neki a jelenetet és így szólt: "A héber szolga, akit a házba hoztál, idejött hozzám, hogy erőszakoskodjon velem. De mikor hangosan kiabáltam, itt hagyta ruháját mellettem, menekült, és kiszaladt." Ura felesége szavának hallatára, hogy a rabszolga - úgymond - így tett vele, haragra gerjedt. Ura elfogatta Józsefet, s abba a börtönbe vetette, ahol a király foglyait őrizték. Ott maradt a börtönben. De az Úr Józseffel volt, és irgalmat gyakorolt vele. Feléje fordította a börtönfelügyelő jóindulatát. A felügyelő rábízta József az összes foglyot, aki csak a börtönben volt. Ami ott történt, annak az ő rendelkezése szerint kellett végbemenni. A börtönfelügyelő nem törődött többé semmivel, ami rá volt bízva. Az Úr vele volt, és amihez csak hozzáfogott, azt sikerre vezette.”

[4] Bír 16,4-21: Ezután beleszeretett a Szórák völgyében egy nőbe, akinek Delila volt a neve. A filiszteusok fejedelmei elmentek hozzá és azt mondták neki: "Szedd rá és tudd meg, miben rejlik különleges ereje, hogyan tudnánk fölékerekedni, megkötözni és ártalmatlanná tenni. Ezért ki-ki ad neked 1100 ezüst sékelt." Delila így szólt Sámsonhoz: "Mondd meg nekem, miben rejlik nagy erő, mivel kellene téged megkötözni, hogy tehetetlenné tegyenek?" Sámson így felelt neki: "Ha megkötöznek hét friss húrkötéllal, amelyet még nem szárítottak ki, elvesztem erőmet, és olyan leszek, mint a többi ember". A filiszteusok fejedelmei vittek Delilának hét friss húrkötelet, amit még nem szárítottak ki, és ő megkötözte velük. Az embereket lesbe állította a szobájában, aztán odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" De ő eltépte a köteleket, ahogyan a kócfonál elszakad, amikor a tűz megperzseli. Így erejének titka rejtve maradt. Ám Delila így szólt Sámsonhoz: "Rászedtél és hazudtál nekem. Most azonban mondd meg nekem, mivel lehetne megkötözni." Így válaszolt neki: "Ha jól megkötöznek új kötelekkel, amelyeket még nem használtak semmire, elveszítem erőmet és olyan leszek, mint a többi ember." Akkor Delila új köteleket vett, megkötözte velük és odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" Az emberek lesben álltak a szobájában. Ám ő úgy széttépte a köteleket, amelyek a karjait fogva tartották, mint a cérnaszálat. Delila ekkor így szólt Sámsonhoz: "Eddig mindig rászedtél és hazudtál nekem. Most már mondd meg, mivel lehetne megkötözni." Így felelt neki: "Ha összefonod fejemen a hét hajfűrtöt és odaerősíted a takácsok szálfeszítőjével, elvesztem erőmet, és olyan leszek, mint a többi ember." Delila elaltatta, azután összefonta Sámson fején a hét hajfűrtöt, odaerősítette a takácsok szálfeszítőjével és

odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" Erre fölébredt álmából, s kirántotta a szálfeszítőt és a fonatot. Így erejének titka rejtve maradt. Delila így szólt hozzá: "Hogy mondhatod olyat, hogy szeretsz, amikor szíved nincs velem? Már háromszor rászedtél és nem mondtad meg nekem, hogy miben rejlik nagy erőd." Mivel egész nap gyötörte szavaival és zaklatta, halálra fáradt. Feltárta hát előtte egész szívét és így szólt: "Borotva sose ért fejemhez, mert az Isten nazírja vagyok anyám méhétől fogva. Ha megnyírnak, elhagy erőm, gyenge leszek, olyan, mint a többi ember." Delila ekkor látta, hogy kitárta egész szívét. Hívatta hát a filiszteusok fejedelmeit és ezt mondta nekik: "Most gyertek, mert kitárta előttem egész szívét." A filiszteusok fejedelmei elmentek hozzá, s magukkal vitték a pénzt is. Erre ő elaltatta Sámson a térdén, odahívott egy embert, az lenyírta fejről a hét hajfürtöt. Elkezdett gyengülni és ereje elhagyta. Delila odakiáltotta neki: "Rád törtek a filiszteusok, Sámson!" Erre fölébredt álmából s azt mondta: "Kikeveredek a bajból, mint máskor és kiszabadítom magamat." Nem tudta azonban, hogy az Úr elfordult tőle. A filiszteusok elfogták, kiszúrták a szemét és levitték Gázába. Kettős láncsal megkötözték és a fogságban malmot hajtattak vele."

[5] „De van ellened egy kifogásom: eltűröd, hogy Jezabel asszony, aki prófétának mondja magát, tanításával arra csábítsa szolgálóimat, hogy erkölcstelenkedjenek és egyenek a bálványoknak bemutatott áldozatok húsból. Adtam neki időt, hogy megtérjen, de nem akar megtérni paráznaságából. Ágynak döntöm, akik meg házasságot törnek velem, azokat nagy nyomorúságokba, hacsak meg nem térnek cselekedeteikből. Gyermekeit halálra adom, hadd tudja meg minden egyház, hogy én vagyok, aki a veséket és a szíveket vizsgálja, és megfizetek mindenkinek, kinek-kinek a tettei szerint.”

[6] Mt 14, 1-12: „Akkoriban Heródes negyedes fejedelem hallotta Jézus hírét. "Ez Keresztelő János - mondta szolgálóinak -, feltámadt, innen van benne a csodatévő erő." Heródes ugyanis elfogatta Jánost, bilincsbe verette, és börtönbe vetette fivére, Fülöp felesége, Heródiás miatt. János ugyanis figyelmeztette: "Nem lehet a tiéd!" Meg is akarta ölni, de félt a néptől, mert prófétának tartották. Heródes születése napján történt, hogy Heródiás lánya táncolt a vendégeknek. Annyira megtetszett Heródesnek, hogy esküvel ígérte, bármit kér is, megadja neki. Az - minthogy anyja előre kitanította - így szólt: "Add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!" A király elszomorodott, de az esküre és a vendégek való tekintettel megparancsolta, hogy adják neki oda. Lefejeztette hát Jánost a börtönben. Fejét elhozták egy tálon, odaadták a lánynak, az meg elvitte az anyjának. Akkor eljöttek tanítványai, elvitték és eltemették a holttestet, aztán elmentek, és hírül adták Jézusnak.”

Mk 6,14-29: „Heródes király is hallott róla, hiszen messze elterjedt nevének a híre. Azt gondolta, Keresztelő János támadt fel a halálból, azért van benne csodatevő erő. Voltak, akik azt állították, hogy Illés. Ismét mások azt mondták, hogy próféta, olyan, mint egy a próféták közül. Heródes ezek hallatára megállapította magában: "János támadt fel, akit lefejeztettem." Mert Heródes volt az, aki embereivel elfogatta Jánost, és megkötözve börtönbe vetette testvérének, Fülöpnek a felesége, Heródiás miatt, akit feleségül vett. János tudniillik figyelmeztette Heródest: "Nem szabad testvéred feleségével élned." Emiatt Heródiás megharagudott rá, el szerette volna tétetni láb alól, de nem tudta. Heródes ugyanis félt Jánostól. Tudta, hogy igaz és szent ember, ezért védelmezte. Ha beszélgetett vele, nagyon zavarba jött, de azért szívesen hallgatta. Végül mégis eljött a kedvező alkalom. Születése napján Heródes lakomát rendezett főembereinek, tisztjeinek és Galilea előkelőinek. Közben Heródiásnak a leánya bement és táncolt nekik, s Heródes és vendégei előtt nagy tetszést aratott. A király így szólt a leányhoz: "Kérj tőlem, amit akarsz, és megadom neked." Meg is esküdött neki: "Bármit kérsz, megadom, akár országom felét is." Az kiment és megkérdezte anyját: "Mit kérek?" "Keresztelő János fejét" - válaszolta. Visszasietett a királyhoz és előadta kérését: "Azt akarom, hogy most mindjárt add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!" A király igen szomorú lett, de az esküre és a vendégek való tekintettel nem akarta elutasítani. Azon nyomban küldte a hóhért, azzal a paranccsal hogy hozza el János fejét. Az ment, és lefejezte a börtönben, és tálcára téve elhozta a fejét, odaadta a lánynak, a leány pedig átnyújtotta anyjának. Amikor tanítványai meghallották, eljöttek, a holttestet elvitték, és eltemették egy sírboltba.”

[7] A Biblia nőalakjairól lásd továbbá: Naftali KRAUS, *Nők a Bibliában és a Talmudban*, Bp., PolgART, 2005; John BALDOCK, *Nők a Bibliában, Csodás születések, hőstettek, vérontás és féltékenység*, Sziget, 2007.

[8] ZAGONA, Helen Grace, *The Legend of Salome and the Principle of Art for Art's Sake*, Geneva, Ambilly-Annemasse, 1960, idézi GALGÓCZI 2010, 76.

[9] Médeiáról részletesen lásd: Vojtech ZAMAROVSKÝ, *Istenek és hősök a görög-római mondavilágban A-Z*, Bp., Móra, 1970, 302-306; valamint KERÉNYI Károly, *Görög mitológia*, Gondolat, 1977., 344-364.

[10] Klütaimnéztráról részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 269; valamint KERÉNYI 1977., 401-404.

[11] Kirkéről részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 267-268; valamint KERÉNYI 1977., passim.

[12] A Danaidákról részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 117.; valamint KERÉNYI 1977., 211-213.

[13] Phaidráról részletesen lásd: ZAMAROVSKÝ, 1970, 412. ; valamint KERÉNYI 1977., 238.

[14] Oscar Wilde-ről, valamint a Salomé-ről részletesen lásd: Gomerz CARILLE, *A Salome*=PÓK Lajos, *A szecesszió*, Bp., Gondolat, 1977, 190-195.; GALGÓCZI Krisztina, *A századvég titokzatos tárgya, Démonikus nők a modern drámában*, Bp., Kalligram, 2010, 71-123.; TÖRÖK András, *Oscar Wilde világa*, Bp., Európa, 1989.; *Palgrave Advances in Oscar Wilde Studies*, ed. Frederick S. RODEN, Palgrave Macmillan, 2005.; *Oscar Wilde*, ed. Peter RABY, Cambridge University Press, 1997.

[15] A szecesszióról részletesen lásd: AJTAY-HORVÁTH Magda, *A szecesszió stílusjegyei a századforduló magyar és angol irodalmában*, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2001; PÓK Lajos, *A szecesszió*, Bp., Gondolat, 1977.; VARGHA Kálmán, *Álom, szecesszió, valóság*, Bp., Magvető, 1973.; „Arany-alapra arannyal”: *Tanulmányok a magyar irodalmi szecesszió stílusáról*, szerk. SZABÓ Zoltán, Bp., Tinta, 2002.; GELLÉR Katalin, *A magyar szecesszió*, Bp., Corvina, 2004.

[16] A látási érzetéről és a szecessziós színekről lásd: AJTAY-HORVÁTH, 2001, 90-102.

[17] AJTAY-HORVÁTH 2001, 110-116.

[18] AJTAY-HORVÁTH 2001, 113.

[19] A virágélményről részletesen lásd: AJTAY-HORVÁTH 2001, 131-146.

[20] Az egyes motívumok értelmezéséhez a Szimbólumtárat használtam: *Szimbólumtár, Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és magyar kultúrából*, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 2005.

[21] Az eget mintha valami nagyon *finom fátyol* takarta volna el, bágyadt és fodros volt; a holdvilág pedig pikáns, szinte nőies szomorúsággal kandikált ki a crepe-szerű ködszövet mögül. A csillagok fénye kissé elkenődött, mintha olvadoznának vagy éppen könnyeznének (Justh: Páris elemei).

[22] Zúgnak a harangok

Esteli imára,

Ködös arany fátyol

Borult a világra.

Ködös arany fátyol

Holdvilágból szőve.

Tiszta égi sugár

(Czóbel: Harangozó).

[23] Álomcsipkét verni, könnyből *fátyolt* szőni, sóhajokból függönyt hímezni, azt tudok. Egyebet se teszek, ebből állok, ebből élek, s talán ezért vagyok olyan, hogy a szél is elfújja.

Tündérnek, lenge pókhálónak képzelhetném magam, ha valami nagyon szívós és nagyon durva gyökér nem vonna az élethez (Szini: Tücsökdal).

Néhány Salome ábrázolás

Tiziano Vecelli (kb. 1488/1490-1576: Salome (kb. 1515)

Gustave Moreau Salomé 1876

Lucas Cranach Salome

"Salome with the Head of John the Baptist" Aubrey Beardsley